

RZECZOZNAWSTWO W STOWARZYSZENIU ELEKTRYKÓW POLSKICH

Ponad stuletnie Stowarzyszenie Elektryków Polskich przeżywało różne etapy swojego rozwoju. Były lata sukcesów, ale i były lata regresji. Przed 1939 r. SEP miał swoją centralę w pięknym pałacu Kronenberga w Warszawie, gdzie znajdowało się laboratorium, biblioteka i miejsce na różnorodne agendy. W czasie wojny SEP został zdelegalizowany przez okupantów, ale nie zaprzestał działalności. Była prowadzona działalność odczytowa, były konspiracyjne zebrania i były opracowywane plany działania na czas powojenny, jak np. program elektryfikacji Polski.

Po wojnie SEP wznowił działalność dzięki kol. kol. Kazimierzowi Szpotańskiemu, Tadeuszowi Czaplickiemu, Edwardowi Kobosce i Włodzimierzowi Szumilinowi. Powstał Zarząd Tymczasowy, który doprowadził do wznowienia wielu agend SEP, a już w 1946 r. wznowiono wydawanie „Przeglądu Elektrotechnicznego”. Zarząd ten uchwalił przystąpienie SEP do Naczelnej Organizacji Technicznej i od 1949 r. agendy SEP zostały umieszczone w pięknym budynku Warszawskiego Domu Technika NOT przy ul. Czackiego 3/5.

Pierwszy Zjazd Delegatów odbył się w Warszawie w grudniu 1947 r. a od 1949 r. do 1962 r. zjazdy odbywały się corocznie. Ważną rolę odegrał Zjazd 40-lecia, który odbył się w czerwcu 1959 r. w Warszawie. Obrady tego XIII Zjazdu rozpoczęły się w Auli Politechniki Warszawskiej, a sesje jubileuszowe odbyły się w Sali Kongresowej PKiN. W ramach przygotowań do tego jubileuszu, w lutym 1959 r. została zorganizowana Izba Rzecznawców SEP, choć działalność została rozpoczęta dopiero 1.06.1960 r. po zatwierdzeniu budżetu przez Komisje Planowania i NOT.

Zadania Izby Rzecznawców miały wypełnić postanowienia Statutu SEP dotyczące działalności związanej z zapotrzebowaniem na fachowe, obiektywne i bezstronne wydawanie opinii potrzebnych dla rozwiązywania problemów występujących w przemyśle, budownictwie i różnych instytucjach związanych z gospodarką narodową, a dotyczące szeroko rozumianej elektryki. Władze SEP kładły szczególny nacisk na społeczny charakter Izby Rzecznawców.

Podstawowym sposobem wykonywania swoich zadań miało być dla Izby Rzecznawców prowadzenie doradztwa i konsultacji dla potrzebujących, wykonywanie ekspertyz w różnych dziedzinach energetyki, elektrotechniki i teleelektryki, opracowywanie opinii w sprawach technicznych, ale także ekonomicznych i gospodarczych. Praktyka pokazała, że trzeba było zaspokoić także zapotrzebowanie powstałe w dziedzinie normalizacji, w orzeczeniach dla sądów i na tłumaczenia techniczne dla różnych instytucji.

Izba Rzecznawców SEP (IR SEP) była agendą Zarządu Głównego. Jednak ogólnopolski charakter stowarzyszenia i zapotrzebowanie na prace wykonywane przez IR SEP i przychodzące z różnych regionów kraju doprowadziły do tworzenia oddziałowych (regionalnych) zespołów rzeczoznawców. I tak w 1960 r. zostały utworzone zespoły rzeczoznawców w Bydgoszczy i Gliwicach, a w 1961 r. w Gdańsku, Katowicach, Toruniu, Szczecinie i Wrocławiu. Formalne

usytuowanie Izby Rzecznawców nastąpiło na mocy decyzji ministra finansów z dnia 8 grudnia 1961 roku wyodrębniające Izbę jako agendę gospodarczą Stowarzyszenia.

Pierwszym dyrektorem Izby został Bogusław Wdowiak, a od listopada 1961 r. funkcję tę przejął Witold Werner. Dla zapewnienia wysokiego poziomu wykonywanych prac trzeba było zorganizować właściwy nadzór. W tym celu powołano Radę Nadzorczą IR SEP oraz Komisję Kwalifikacyjną. Przewodniczącym Rady Nadzorczej ustanowiono Bolesława Dubickiego, a w skład Rady weszli kol. kol. Henryk Joniewicz, Tadeusz Kahl, Stanisław Kuhn i Tadeusz Skarżyński – ówczesny sekretarz generalny SEP. Przewodniczącym Komisji Kwalifikacyjnej został Stanisław Kuhn, a w jej skład weszli kierownicy działów specjalistycznych.

Utworzono wówczas 11 działów specjalistycznych Izby Rzecznawców:

- Aparaty, Przyrządy i Urządzenia Elektryczne - kierownik Stanisław Dzierzbicki,
- Automatyka, Telemekhanika i Sygnalizacja - kierownik Stanisław Judycki,
- Ekonomia, Organizacja i BHP – kierownik Stanisław Wóycicki,
- Elektroakustyka i Akustyka - kierownik Witold Straszewicz,
- Maszyny i Napędy Elektryczne - kierownik Ryszard Zdrojewski,
- Radiologia i Elektronika Przemysłowa - kierownik Juliusz Keller,
- Radiotechnika i Telewizja - kierownik Władysław Cetner,
- Sieci, Instalacje Elektrotechniczne i Przewody - kierownik Tadeusz Kahl,
- Teletechnika - kierownik Juliusz Grabowski,
- Trakcja Elektryczna - kierownik Jan Podoski,
- Wytwarzanie Energii Elektrycznej - kierownik Witold Szuman.

W maju 1960 roku na XIII WZD SEP Komisja Kwalifikacyjna przedstawiła pierwszą listę rzeczoznawców SEP. Znalazło się na niej 26. rzeczoznawców z 7. oddziałów SEP. Nowi rzeczoznawcy napotkali nawet zleceń, co wywołało konieczny rozwój organizacyjny izby. W maju 1963 r. kierowanie Izbą powierzono Tadeuszowi Markowskiemu. W tym czasie powstały zespoły rzeczoznawstwa w Białymstoku, Krakowie, Łodzi, Poznaniu i Warszawie. Wszystkie zespoły zmieniły nazwę na grupy terenowe, później przekształcone w ośrodki rzeczoznawstwa. To nazewnictwo trwa i przy większości oddziałów te ośrodki pracują do dziś. W tamtych latach IR SEP rósł w siłę i rozwijał się oraz wzrastała liczba ośrodków. W 1967 r. powstała radomsko-kielecka grupa terenowa, w 1975 r. powstała grupa w Częstochowie, a także grupy w Zielonej Górze i Rzeszowie.

W 1980 r. dyrektorem Izby został Jan Grzybowski. Stanęło przed nim wiele trudnych zadań. Rosła liczba zleceń, rosły obroty, rosła liczba rzeczoznawców. W tym czasie w izbie pracowało już 1098 rzeczoznawców z całej Polski. Dla wypełnienia zleceń powstawały nowe ośrodki rzeczoznawstwa. Zorganizowano je w: Kielcach, Koszalinie, Opolu, Kaliszu, Słupsku, Skierniewicach, Tarnobrzegu, Chełmie, a także reaktywowano działalność ośrodka w Toruniu i

wyodrębniono z Centrali Izby ośrodek w Warszawie.

W kierownictwie Izby powstawały nowe zamierzenia, które miały prowadzić do rozszerzania działalności i zwiększania przychodów. Tworzone były nowe działy specjalistyczne, a także nowe agendy. Powstały trzy wydzielone jednostki specjalistyczne Izby: Agencja Komputerowa, Agencja Usług techniczno-ekonomicznych SEPTUS oraz Pracownia Prognozowania. Te działania spowodowały dynamiczny rozwój Izby, odnotowano bardzo dużą dynamikę sprzedaży i zysku służącego finansowaniu działalności statutowej SEP.

Tendencji rozwojowej sprzyjało także rozszerzenie uprawnień do wykonywania zleceń dla osób, które nie spełniają wymagań określonych dla rzeczoznawców. W tym celu ustanowiono tytuł specjalisty, przy czym oddziały SEP nabyły prawo ustanawiania tego tytułu w określonych regulaminem przypadkach. Ośrodki rzeczoznawstwa systematycznie uzyskiwały coraz większą samodzielność, a kierowanie centralne sprowadzało się właściwie do określania mechanizmów ekonomicznych stymulujących rozwój ośrodków oraz do nadzoru nad przestrzeganiem obowiązujących w IRSEP wysokich standardów. Wykonane przez IRSEP ekspertyzy często stanowiły podstawę strategicznych planów rozwojowych wielu dziedzin elektryki, a także innych dziedzin związanych z elektryką.

Wysoki poziom techniczny rzeczoznawców został wykorzystany także do eksportu myśli technicznej. Przedstawiam kilka przykładów tej działalności:

- Wykonano bardzo trudne technicznie laboratorium wysokich napięć dla uniwersytetu w Aleppo w Syrii (wcześniej nie udało się tego wykonać kilku renomowanym polskim placówkom naukowym),
- Realizowano kontrakty serwisowe na zlecenie czołowych firm niemieckich i francuskich i wysyłano polskich ekspertów do odpowiedzialnych prac w wielu krajach świata.
- IR SEP uczestniczyła w licznych targach krajowych i zagranicznych zdobywając m.in. złote medale dla prezentowanych, za jej pośrednictwem, wyrobów na targach w Lipsku i Poznaniu.
- Izba wykonała m.in. studium dotyczące zaopatrzenia Pragi w energię ciepłą pochodzącą z elektrowni jądrowej.

W 1990 r. nastąpiła zmiana na stanowisku Przewodniczącego Rady Nadzorczej IRSEP. Po profesorze Bolesławie Dubickim funkcję tą przejął Jerzy Bielawski. Funkcję przewodniczącego Komisji Kwalifikacyjnej IRSEP przez 20 lat pełnił Stanisław Kuhn, a następnie funkcję tę pełnili kolejno: Tadeusz Kahl, Zbigniew Tarłowski, Kazimierz Bisztyga, Witold Kucharski i Jan Maksymiuk. Nastąpiła także zmiana dyrektora IR SEP. Dotychczasowy dyrektor Jan Grzybowski objął funkcję sekretarza generalnego SEP i od 1992 r. kierowanie Izłą przejął Jerzy Rumianek. W tym czasie było w SEP 39 ośrodków rzeczoznawstwa i jednostek specjalistycznych oraz ponad 2500 rzeczoznawców i ponad 1600 specjalistów.

W 1993 r. ZG SEP podjął decyzję o reorganizacji Izby Rzeczoznawców polegającej głównie na podporządkowaniu ośrodków rzeczoznawstwa (których liczba w 1993 roku zmalała do 22) bezpośrednio oddziałom SEP oraz na ograniczeniu roli centrali Izby do funkcji usługowych dla ośrodków. Pełnomocnikiem ZG SEP, będącym jednocześnie prezesem IR SEP, został Witold Kucharski. Tę formę organizacyjną zlikwidowano jednak 30 listopada 1995r., gdyż – zdaniem wnioskodawców likwidacji – korzyści z jej istnienia były znikome dla ośrodków rzeczoznawstwa.

Wówczas została powołana, na kadencję 1994-1998 Centralna Komisja ds. IRSEP pod kierownictwem Jerzego Bielawskiego. Jednak i ta forma organizacyjna budziła kontrowersje, w związku z czym ZG SEP w 1999 roku postanowił dokonać kolejnej reorganizacji polegającej na powołaniu Rady IRSEP i utworzeniu w ramach Biura SEP jednostki usługowej dla ośrodków rzeczoznawstwa.

W skład Rady IRSEP pod przewodnictwem wiceprezesa SEP Mieczysława Frąckiego weszli przedstawiciele oddziałów SEP:

- Lech Grzelak (Łódź),
- Marek Grzywacz (Radom),
- Andrzej Keyha (Zagłębie Węglowe),
- Jan Maksymiuk (Warszawa),
- Waldemar Olech (Gliwice),
- Jan Rusin (Rzeszów),
- Andrzej Skorupski (Warszawa EIT),
- Mirosław Sosnowski (Białystok),
- Andrzej Wawrzyński (Gdańsk).

Grono to stanowili głównie wybrani kierownicy działów specjalistycznych i doświadczeni kierownicy ośrodków rzeczoznawstwa.

W 1999 roku liczba rzeczoznawców wynosiła 2304 osoby, a liczba specjalistów – 1721 osób. W tymże roku funkcjonowało w IRSEP 26 działów specjalistycznych:

- Aparatura Elektryczna (kierownik Jan Maksymiuk),
- Cybernetyka Techniczna i Technika Pomiarowa (kierownik Andrzej Szulce),
- Organizacja i BHP (kierownik Stefan Ślusarek),
- Elektroakustyka (kierownik Tadeusz Fidecki),
- Maszyny i Napędy Elektryczne (kierownik Jerzy Mukosiej),
- Elektronika (kierownik Juliusz Keller),
- Technika Świetlna (kierownik Waldemar Staśkiewicz),
- Instalacje i Urządzenia Elektryczne (kierownik Tadeusz Rosak),
- Teletechnika (kierownik Józef Jełowicki),
- Trakcja Elektryczna (kierownik Janusz Czapła),
- Elektrownie i Elektrociepłownie (kierownik Bronisław Turyn),

- 💡 Elektrotechnika Morska (kierownik Wojciech Kramarz),
- 💡 Badania Środowiskowe (kierownik Władysław Gawuć),
- 💡 Elektrotechnika Bytowa (kierownik Zdzisław Życki),
- 💡 Sieci Elektroenergetyczne (kierownik Szczęsny Kujszczyk),
- 💡 Inżynieria Materiałowa (kierownik Jerzy Ranachowski),
- 💡 Elektrotermia Przemysłowa (kierownik Mieczysław Hering),
- 💡 Elektryczne Urządzenia Pojazdów Samochodowych (kierownik Janusz Mazur),
- 💡 Maszyny i Systemy Cyfrowe (kierownik Andrzej Skorupski),
- 💡 Elektrotechnika Rolnicza (kierownik Stanisław Krakowiak),
- 💡 Energoelektronika (kierownik Bolesław Winiarski),
- 💡 Eksploatacja Systemów Energetycznych, Elektrotechnicznych, Elektronicznych i Informatycznych (kierownik Jerzy Ligaszewski),
- 💡 Elektrotechnika Górnicza (kierownik Piotr Gawor),
- 💡 Energetyka Przemysłowa (kierownik Władysław Wasiluk),
- 💡 Elektrostatyka (kierownik Henryk Gąsowski)
- 💡 Dydaktyka w Elektryce (kierownik Włodzimierz Kupiciel).

W roku jubileuszu 40-lecia IRSEP, w dniu 16 kwietnia 1999 r. w Domu Technika NOT w Warszawie zostało zorganizowane uroczyste, rozszerzone posiedzenie Rady IRSEP, w którym udział wzięli także przedstawiciele władz naczelných SEP, kierownicy działów specjalistycznych, szefowie ośrodków rzeczoznawstwa, byli dyrektorzy i pracownicy Izby oraz inne osoby związane z przeszłością Izby. W czasie tego posiedzenia 40-letnią historię IRSEP przedstawił sekretarz generalny SEP (poprzednio wieloletni dyrektor IRSEP) Jan Grzybowski. Wielu uczestników dzieliło się z zebranymi ciekawymi wspomnieniami i refleksjami z tej 40-letniej historii. Po tym spotkaniu kierownicy ośrodków rzeczoznawstwa SEP przenieśli się do podwarszawskich Radziejowic, gdzie w historycznym pałacu przez dwa dni debatowali (z udziałem wiceprezesów SEP: Ryszarda Chojaka i Mieczysława Frąckiego oraz sekretarza generalnego SEP Jana Grzybowskiego) nad przyszłym modelem rzeczoznawstwa w SEP. Była to też okazja do dalszych wspomnień, zwłaszcza podczas wieczornego spotkania koleżeńskiegó w prawdziwie rodzinnej atmosferze, bo uczestnicy tego spotkania byli bardzo zżyci ze sobą i uważali, iż stanowią jedną, wielką izbową rodzinę.

W XXI wiek Izba Rzeczoznawców weszła w strukturze opartej, na wcześniej przyjętym modelu, niezależności ośrodków. To one stanowiły główne miejsca akwizycji i przyjmowania zleceń. Przy Zarządzie Głównym na każdą kadencję powoływano Radę Izby, której zadania określał aktualnie obowiązujący regulamin. Rada Izby miała i ma ważne zadania i kompetencje, jak np. ustalanie standardów obowiązujących w Izbie i organizowanie nadzoru nad ich przestrzeganiem, wytyczanie kierunków rozwoju rzeczoznawstwa, tworzenie i likwidację oraz ustalanie zakresu

podmiotowego działów specjalistycznych, inicjowanie współpracy ośrodków rzeczoznawstwa, powoływanie i odwoływanie kierowników działów specjalistycznych i członków Komisji Kwalifikacyjnej Izby Rzeczoznawców oraz nadzór nad ich działaniem. Ponadto do jej kompetencji należy rozpatrywanie ewentualnych skarg i zażaleń na działalność Izby oraz weryfikatorów, rzeczoznawców, specjalistów, asystentów i wykładowców. Pracami Rady Izby po 2000 r. kierowali kolejno Mieczysław Frącki, Mirosław Sosnowski, Andrzej Wawrzyński, Zenon Stodolski, Andrzej Skorupski i Maria Zastawny.

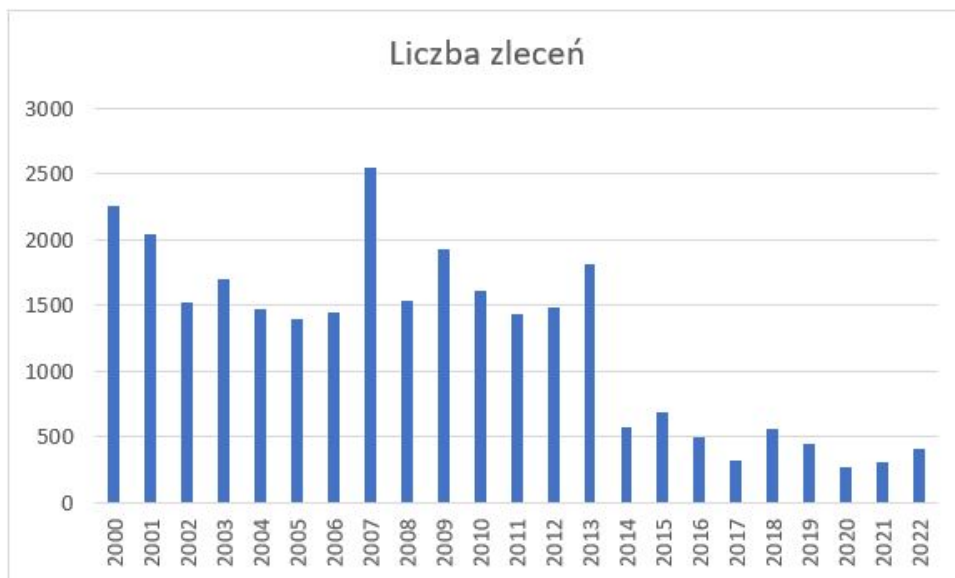
Wzrastała liczba Oddziałów tworzących ośrodki rzeczoznawstwa, bowiem Oddziały widzą w tej działalności korzyści zarówno merytoryczne, finansowe, jak i przyciągające nowych członków. Z tych przyczyn, zarówno Oddziały, jak i Rada Izby poszukują nowych obszarów aktywności, które prowadzą do zwiększenia przychodów ośrodków, a także do zwiększenia prestiżu rzeczoznawstwa w SEP. Kierując się tymi względami Rada Izby w 2015 r. powołała Centralny Ośrodek Rzeczoznawstwa COR. Uzyskiwane fundusze z działalności COR wspomagają działalność centralnych agend SEP, w tym Rady Izby Rzeczoznawców.

Jedną ze spraw, która wymaga zwrócenia większej uwagi w przyszłej działalności jest współpraca pomiędzy ośrodkami. Brakuje wymiany informacji pomiędzy nimi i współpracy merytorycznej w zakresie wykonywania ekspertyz. Jedną z form służącą tej sprawie jest sprawozdawczość. Ośrodki rzeczoznawstwa przysyłają do Rady Izby roczne sprawozdania z działalności. Sprawozdania zawierają dane finansowe (przychody, wyniki), liczbę wykonanych zleceń oraz stany osobowe weryfikatorów, rzeczoznawców i specjalistów.

W tabeli przedstawiono zestawienie przychodów ośrodków, gdzie na osi pionowej są podane wartości w PLN.

Pokazana tabela jasno wskazuje na pewien regres w działalności Izby. Zaczął się on w 2014 r. i przez blisko 10 lat trudno jest odzyskać nawet poprzednie przychody, nie mówiąc o ich zwiększeniu. Ilustracją tego regresu jest także liczba zleceń wykonywanych w poszczególnych ośrodkach. Porównując wykres z wykresem przychodów widać silną korelację pomiędzy tymi danymi.

Z danych otrzymywanych z ośrodków rzeczoznawstwa można także zauważyć duże zróżnicowanie pomiędzy nimi. Największymi przychodami w 2022 r. odznaczyły się ośrodki rzeczoznawstwa w Tarnowie, Toruniu i Koszalinie. Wymieniony wcześniej brak możliwości efektywnej współpracy pomiędzy ośrodkami utrudnia wymianę doświadczeń, która mogłaby przyczynić się do poprawy obecnego stanu.

Innym, trudnym i do dziś nierozwiązanym problemem, jest wykonanie bazy danych weryfikatorów, rzeczoznawców i specjalistów. Korzystanie z takiej bazy miałyby znaczący wpływ na możliwości współpracy ośrodków. Z dotychczasowych sprawozdań wynika, że liczba wykonujących zlecenia zmniejsza się, co przysparza kierownikom ośrodków duże trudności. Korzystając z takiej bazy kierownicy ośrodków mogliby wykorzystywać rzeczoznawców z innych ośrodków, w przypadkach gdy w macierzystym ośrodku nie można znaleźć właściwej osoby.

Pozytywną sprawą w działalności ośrodków stanowią rekomendacje SEP udzielane firmom. Corocznie udziela się ich kilkadziesiąt. W ten sposób rozszerzają się kontakty SEP z przemysłem dla obustronnych korzyści.

Izba Rzeczoznawców SEP w swej 65-letniej historii była bardzo istotną jednostką w strukturze całego Stowarzyszenia oraz jego oddziałów. Działalność merytoryczna IRSEP przez wszystkie te lata wniosła bardzo duży wkład w rozwój polskiej gospodarki, wykonując wiele niezmiernie istotnych prac, często na bardzo wysokim, światowym poziomie, niejednokrotnie wręcz unikatowych. Działalność ta w istotny sposób przyczyniała się także do pozyskiwania środków finansowych na aktywność statutową SEP, a tym samym przyczyniała się do budowania ogólnego, bardzo wysokiego prestiżu merytorycznego Stowarzyszenia Elektryków Polskich.

dr inż. Andrzej Skorupski, Instytut Informatyki, Politechnika Warszawska

Literatura

- [1] Grzybowski, A. Skorupski, 2016, Historia Izby Rzeczoznawców Stowarzyszenia Elektryków Polskich, Maszyny Elektryczne – Zeszyty Problemowe 4(112):95-100.
- [2] Historia Elektryki Polskiej – tom 1 Nauka, piśmiennictwo i zrzeszenia, WNT 1976.
- [3] Spektrum – Biuletyn Informacyjny SEP.
- [4] Materiały własne.